

Analiza informacji przedstawionych przez Urzędy Wojewódzkie

odnośnie dostępności do domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

Pismem z dnia 11 stycznia 2021 r. (III.518.15.2020.JA) Rzecznik wystąpił do 16 Urzędów Wojewódzkich o dokonanie analizy dostępu na terenie województwa do placówek dedykowanych matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży oraz przekazanie informacji o:

- skali problemu ze wskazaniem, które powiaty nie świadczą tego rodzaju wsparcia tj. nie realizują obowiązkowego zadania wynikającego z art. 19 pkt 11 ustawy o pomocy społecznej (u.p.s.),

- podjętych i planowanych działaniach nadzorczych w oparciu o art. 22 u.p.s. wobec konkretnych jednostek samorządu w celu wyegzekwowania obowiązku wynikającego z art. 19 pkt 11 u.p.s.

Wszyscy Wojewodowie przekazali informacje.

1. Województwo dolnośląskie.

W województwie znajduje się 26 powiatów oraz 4 miasta na prawach powiatu. Powiaty, które nie prowadzą na swoim terenie placówki dedykowanej matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży, a także nie posiadają w tym zakresie podpisanego porozumienia z inną jednostką samorządu terytorialnego bądź też nie zapewniają miejsc w innych formach (OIK, mieszkania treningowe) - dzierzoniowski (chce utworzyć), kamiennogórski, kłodzki, milicki, oleśnicki, trzebnicki, wołowski, złotoryjski.

Służby podległe Wojewodzie w ramach nadzoru nad realizacją zadań samorządu powiatowego prowadzą systematyczne kontrole w powiatowych centrach pomocy rodzinie w przedmiocie realizacji zadań własnych powiatu, określonych w art. 19 u.p.s. Funkcjonujące w województwie dolnośląskim domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, jako jednostki organizacyjne pomocy społecznej, w miarę możliwości będą podlegały kontroli w zakresie standardu podstawowych usług.

2. Województwo kujawsko-pomorskie

W zakresie funkcjonowania na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, domów dedykowanych matkom i ojcom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży w związku z brakiem zapotrzebowania od jednostek samorządu terytorialnego na tego

typu placówkę do roku 2019 nie utworzono żadnego domu. W 2020 roku Miasto Toruń podjęło się utworzenia domu, kolejne samorządy dokonują rozeznania potrzeb w tym zakresie, a powiat inowrocławski budowa placówki o charakterze regionalnym w latach 2021-2022.

Działają 3 specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy udzielając alternatywnie wsparcia.

Wojewoda w ramach programu rządowego „Za życiem” dokonuje rozeznania potrzeb wpływających od jednostek samorządu terytorialnego, szczebla powiatowego w zakresie rozwoju sieci domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, w tym utworzenia nowych domów. W 2021 r. trwa nabór przedmiotowych wniosków.

Podjęmowane są działania nadzorcze poprzez kierowanie pism do prezydentów miast i starostów o zwrócenie szczególnej uwagi na realizowanie ustawowego obowiązku polegającego na utworzeniu i prowadzeniu miejsc schronienia i wsparcia dla matek i ojców z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Poproszono też w ramach programu „Za życiem” o rozeznanie potrzeb odnośnie domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży

W związku z nierealizowaniem przez powiaty obowiązku określonego w art. 19 pkt 11 u.p.s. w planie kontroli uwzględniono kontrole powiatów w powyższym zakresie.

3. Województwo lubelskie

Na terenie województwa lubelskiego funkcjonują 2 domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (powiat zamojski i m. Lublin).

Pozostałe powiaty nie realizują wprost zadania tj. nie prowadzą ani nie zlecają prowadzenia placówek tego typu na swoim terenie. W większości zapewniają o realizacji zadania w formach alternatywnych tj: zawierania porozumień z innymi jednostkami samorządu terytorialnego prowadzącymi domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w celu kierowania do tych domów takich osób, zlecenia realizacji zadania podmiotom niepublicznym (np. stowarzyszeniom), prowadzenia: punktów interwencji kryzysowej z miejscami całodobowymi, ośrodków interwencji kryzysowej z miejscami całodobowymi w hostelu, mieszkań chronionych, udzielenia schronienia w specjalistycznych ośrodkach wsparcia. Część powiatów sygnalizuje wprost brak potrzeb w tym zakresie lub brak zainteresowania tą formą wsparcia na terenie powiatu, a co za tym idzie brak potrzeby tworzenia tego typu jednostki i jej utrzymywania, jednocześnie zapewniając o realizacji zadania w formach alternatywnych, w miarę zaistnienia takiej potrzeby.

Powiaty prowadzące lub zlecające prowadzenie domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży sygnalizują problemy w utrzymaniu tych placówek z powodów: finansowych, prawnych i proceduralnych wynikających z istniejących przepisów prawa, powodujących brak zainteresowania gmin umieszczaniem osób potrzebujących wsparcia w tej formie w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (a co za tym idzie braku możliwości zapelnienia wolnych miejsc). Problemy te mogą powodować także brak zainteresowania innych powiatów utworzeniem tego typu jednostek na swoim terenie.

Zasadniczym problemem jest zasada finansowania tego typu jednostek wynikająca z przepisów u.p.s. stawy o pomocy społecznej. Prowadzenie domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży jest zadaniem własnym powiatu. Ze względu na standard jaki jednostka powinna zapewniać swoim mieszkańcom realny koszt pobytu wynosi ponad 10.000 zł miesięcznie. Przy tak wysokim koszcie pobytu gminy miejsca pochodzenia mieszkańców nie mają możliwości finansowania ich pobytu. W związku z tym osoby potrzebujące pomocy w tej formie są umieszczane w innych formach pomocy i wsparcia często nieadekwatnych do występujących problemów i potrzeb osoby umieszczanej.

Kolejnym problemem są kwestie związane z realizacją zadania, wynikające z pokrywania kosztów pobytu przez właściwe gminy. Gminy często nie chcą brać odpowiedzialności za małoletnie matki oraz ich dzieci, z uwagi na to, że opiekunem prawnym dla małoletniego najczęściej zostaje ustanowiony przez Sąd pracownik domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Zgodnie z art. 97 ust 3 u.p.s. różnicę między ustaloną opłatą ponoszona przez osobę za pobyt w Domu, a średnim miesięcznym kosztem utrzymania w Domu, ponosi gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania osoby przebywającej w Domu. Zgodnie z art. 27 Kodeksu Cywilnego miejscem zamieszkania osoby pozostającej pod opieką jest miejsce zamieszkania jej opiekuna prawnego. W tej sytuacji różnicę między ustaloną opłatą ponosi gmina miejsca zamieszkania opiekuna prawnego tj. gmina, która nie ma żadnego związku z wcześniejszym miejscem zamieszkania osoby pozostającej pod jej opieką.

W związku z powyższym pożądana byłaby zmiana ustawy o pomocy społecznej w odniesieniu do art. 97 ust. 3, polegająca na dodatkowym wskazaniu, że w przypadku matek małoletnich i ich dzieci różnice w odpłatności ponosiłaby gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania przed skierowaniem osoby do Domu.

Kolejnym problemem jest brak możliwości zastosowania § 4 ust 3 rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 8 marca 2005 r. w sprawie domów dla kobiet z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży przez gminę pochodzenia mieszkańca (umieszczonego w trybie interwencyjnym), co wpływa na opóźnienie w wydawaniu decyzji kierującej do domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz decyzji dotyczącej ponoszenia odpłatności za pobyt w tym Domu.

Inną niedogodnością z prowadzeniem domów dla kobiet z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży jest zmniejszenie w 2020 r. kwoty dotacji, co może stanowić istotny problem w 2021 r. w odniesieniu do rosnących kosztów stałych.

Wojewoda monitoruje realizację przez powiaty zadań własnych, m.in. tych o których mowa w art. 19 pkt. 11 u.p.s. Sposób realizacji tego zadania jest także badany podczas kontroli kompleksowych z zakresu realizacji zadań pomocy społecznej przeprowadzanych w powiatowych centrach pomocy rodzinie. Ostatnie pismo do Starostów Powiatów województwa lubelskiego w tej sprawie rozsyłane było 23 września 2020 r. i dotyczyło prowadzenia przez powiaty domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz planów w tym zakresie zawartych w dokumentach strategicznych.

4. Województwo lubuskie

Na terenie 14 powiatów województwa lubuskiego funkcjonuje 1 dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

Co roku Wojewoda informuje Starostwa Powiatowe o możliwości aplikowania o środki na utworzenie domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, zachęca do skorzystania z dofinansowania, jednocześnie przypominając o fakcie, że zgodnie z przepisami prawa, prowadzenie takiej placówki jest zadaniem własnym powiatu. W następstwie tych działań, w 2020 r. zainteresowanie utworzeniem tego typu placówki wykazała Zielona Góra - placówka rozpocznie swą działalność w I półroczu 2021 r. i będzie drugą tego typu placówką w województwie lubuskim.

Powiaty - gorzowski, zielonogórski, ślubicki, międzyrzecki, sulęciński, strzelecko-drezdenecki, wschowski, świebodziński, żagański, nowosolski, sulęciński, krośnieński nie wykazują zainteresowania w tym obszarze, wskazując m.in. na brak możliwości finansowych lub brak czy niewielką skalę potrzeb w tym zakresie na terenie powiatu. Część z nich posiada jednak infrastrukturę miejsc, z których w razie potrzeby mogą skorzystać matki z dziećmi i kobiety w ciąży (ośrodek interwencji kryzysowej, specjalistyczny ośrodek wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie).

Wojewoda w listopadzie 2020 r. w ramach czynności nadzorczych skierował pismo do wszystkich ośrodków pomocy społecznej z prośbą o określenie skali potrzeb

dot. kierowania mieszkańców gmin do domów dla matek oraz wyjaśnienie kwestii współpracy z powiatowymi centrami pomocy rodzinie w tej sprawie. Z analizy sytuacji w województwie wynika, że w latach 2019-2020 zgłosiły się 74 osoby z wnioskiem o udzielenie wsparcia – schronienia w domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Wojewoda w ramach nadzoru zamierza kontynuować korespondencję ze Starostami Powiatów i wskazywać na konieczność realizacji zadania własnego, a w toku czynności kontrolnych (na 2021 r. zaplanowano kontrolę w PCPR w Drezdenku oraz w PCPR w Krośnie Odrzańskim) badać sposób realizacji zadania, wykazywać ewentualne nieprawidłowości i egzekwować realizację zaleceń pokontrolnych w tym zakresie.

5. Województwo łódzkie

Na terenie województwa funkcjonuje 1 dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

Osoby wymagające pomocy w sytuacji kryzysowej mogą uzyskać wsparcie w 10 ośrodkach interwencji kryzysowej.

Samorządy powiatowe nie mają zawartych porozumień dotyczących realizacji zadania określonego w art. 19 ust. 11 u.p.s. Powiaty pomimo podejmowanych przez nich kroków w celu zawarcia porozumienia, napotykać na brak zainteresowania taką formą współpracy ze strony jednostek samorządu terytorialnego prowadzących ośrodki wsparcia dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Każdy powiat deklaruje bieżącą współpracę z innymi samorządami w przypadku zaistnienia potrzeby zapewniania natychmiastowej pomocy matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży.

W ramach sprawowanego nadzoru Wojewoda od kilku lat występuje z wnioskiem do samorządów powiatowych, o podjęcie działań mających na celu zwiększenie zaangażowania w zakresie realizacji zadania polegającego na prowadzeniu domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. **Niemniej jednak ustawodawca wyposażył wojewodów w niewystarczające narzędzia prawne, które pozwoliłyby skutecznie wyegzekwować od samorządów obowiązek realizacji przypisanych im zadań.**

W 2021 r. Wojewoda wystąpi do powiatów z pismem przypominającym o konieczności realizacji zadania wskazanego w art. 19 ust. 11 u.p.s.

6. Województwo małopolskie

Na terenie województwa nie działają domy dla matek z małoletnimi dziećmi oraz kobiet w ciąży. Samorządy powiatowe nie zgłaszają zapotrzebowania na uzyskanie środków finansowych na tworzenie tego typu placówek.

Matki z małoletnimi dziećmi, a także ojcowie z małoletnimi dziećmi i kobiety w ciąży, w przypadku doznawania sytuacji przemocy w rodzinie, mogą znaleźć schronienie i pomoc specjalistyczną w 3 specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

W ramach działań nadzorczych Wojewoda przypominał samorządom o obowiązku realizacji zadania i uwzględnienia potrzeb w strategii rozwiązywania problemów społecznych.

7. Województwo mazowieckie

Na obszarze województwa mazowieckiego 4 powiaty zapewniają pobyt w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży poprzez zlecenie prowadzenia takiego domu przez podmiot niepubliczny (legionowski, warszawski zachodni, wołomiński i m.st. Warszawa).

10 powiatów (mławski, otwocki, piaseczyński, pruszkowski, szydłowiecki, węgrowski, wyszkowski, m. Płock, m. Ostrołęka, m. Radom) zapewnia wsparcie dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w ośrodkach interwencji kryzysowej i specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. 28 powiatów (białobrzeski, ciechanowski, garwoliński, gostyniński, grodziski, grójecki, kozienicki, lipski, łosicki, makowski, miński, nowodworski, ostrołęcki, ostrowski, płocki, płoński, przasnyski, przysuski, pułtuski, radomski, siedlecki, sierpecki, sochaczewski, sokołowski, zwoleński, żuromiński, żyrardowski, m. Siedlce) poinformowało o braku instytucjonalnego i organizacyjnego zabezpieczenia służącego zapewnieniu schronienia matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży. **W większości tych powiatów występowały niewielkie potrzeby w tym zakresie, a starostowie kilku powiatów wskazywali na brak ekonomicznego uzasadnienia dla prowadzenia domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży jak również na brak podstaw do generowania kosztów związanych z zabezpieczeniem miejsc w domach prowadzonych przez inne podmioty, w sytuacji braku faktycznego zapotrzebowania na udzielanie wsparcia w tych instytucjach bądź też sporadycznie występujących przypadków rodzących potrzebę udzielenia tego rodzaju pomocy. Znaczna część powiatów wskazywała na bariery uniemożliwiające realizację przedmiotowego zadania, a w szczególności: na wysokie koszty związane z utworzeniem i utrzymaniem domu, brak bazy**

lokalowej umożliwiającej utworzenie ośrodka wsparcia, spełniającego wymagane standardy usług, duże wydatki ponoszone na zaspokojenie potrzeb występujących w innych istotnych obszarach usług społecznych, w tym w zakresie instytucjonalnej pieczy zastępczej.

W przypadku powiatów, które nie realizują obowiązkowego zadania bądź w sposób niezgodny z przepisami umieszczają osoby w placówkach niebędących domami dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, wystosowano pisma nadzorcze. W efekcie, blisko 60% powiatów poinformowało o podjęciu działań lub zadeklarowało gotowość do podjęcia działań, mających na celu podpisanie porozumienia z inną jednostką samorządu terytorialnego w sprawie realizacji przedmiotowego zadania.

Wojewoda kierował do powiatów i gmin pisma nadzorcze i informujące o możliwości skorzystania ze wsparcia finansowego zadania własnego w zakresie tworzenia nowych domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży ze środków przeznaczonych na realizację programu „Za życiem”. Działania Wojewody ukierunkowane na zapewnienie matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży przysługującej im pomocy poprzez zabezpieczenie schronienia w wyspecjalizowanej placówce jaką jest dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży będą kontynuowane.

8. Województwo opolskie

Na terenie województwa opolskiego funkcjonują 3 domy dla matek/ojców z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

Ponadto 2 specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie (m. Opole, powiat kędzierzyńsko-kozielski), 3 ośrodki interwencji kryzysowej, posiadające miejsca całodobowe (m. Opole, powiaty: kluczborski i krapkowicki), 3 punkty interwencji kryzysowej (powiaty: nyski, namysłowski i prudnicki), 1 mieszkanie chronione dla ofiar przemocy w rodzinie (powiat brzeski).

Z rozpoznania Wojewody wynika, iż w województwie opolskim m. Opole realizuje zadanie określone w art. 19 pkt. 11 u.p.s. w zakresie prowadzenia domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet. W odniesieniu do pozostałych powiatów tylko w 1 przypadku (powiat opolski) zlecono to zadanie, a powiat kędzierzyńsko-kozielski zamierza je zlecić.

Pozostałe powiaty w województwie nie realizują zadania określonego w art. 19 pkt. 11 u.p.s., jednak w ramach zabezpieczenia potrzeb 4 powiaty (kluczborski, namysłowski, oleski i strzelecki) zawarły z organizacjami pozarządowymi,

prowadzącymi domy, umowy cywilnoprawne, na podstawie których mają możliwość kierowania osób, 1 powiat (brzeski) prowadzi mieszkanie chronione dla ofiar przemocy w rodzinie, 1 powiat (krapkowicki) udziela wsparcia w ramach prowadzonego ośrodka interwencji kryzysowej, 1 powiat (nyski) zawarł porozumienie ze szkolnym schroniskiem młodzieżowym w zakresie zapewnienia schronienia mieszkańcom z terenu powiatu znajdującym się w stanie kryzysu.

W powiatach: głubczyckim i prudnickim nie wprowadzono żadnych rozwiązań.

W związku z koniecznością określenia rzeczywistego poziomu zabezpieczenia wsparcia dla samotnych matek/ojców z dziećmi i kobiet w ciąży - w dniach 19.01.2021 r. – 4.02.2021 r. Wojewoda przeprowadził badanie. Ujawniona przez gminy skala potrzeb w zakresie udzielania przedmiotowego wsparcia jest w województwie niewielka, a liczba osób uprawnionych do tej formy pomocy nie generuje potrzeby prowadzenia takiego ośrodka wsparcia w każdym powiecie. Byłoby to obecnie działanie niezgodne z zasadą celowości i gospodarności.

W opinii Wojewody katalog zadań określonych w art. 19, w tym w pkt 11 u.p.s. powinien zostać zweryfikowany i dostosowany do rzeczywistych potrzeb, w tym, w zakresie sposobów ich zabezpieczenia przez powiaty. Obecny, sztywny przepis dotyczący prowadzenia domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży nie spełnia swojej roli.

W ramach działalności nadzorczej Wojewoda przeprowadzał kontrole samorządów powiatowych realizacji zadań określonych w art. 19 i 20 u.p.s. - w 2021 zaplanowano kontrolę w 7 PCPR-ach.

9. Województwo podkarpackie

Na terenie województwa podkarpackiego żaden z powiatów nie prowadzi domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. 1 powiat deklaruje utworzenie placówki w 2021 r.

Funkcjonują 3 placówki: Dom Samotnej Matki i Dziecka w Przemyślu (prowadzony przez Caritas Archidiecezji Przemyskiej), Dom Samotnej Matki w Rudniku nad Sanem (prowadzony przez Caritas Diecezji Sandomierskiej) i Dom Samotnej Matki i Okno Życia w Rzeszowie (prowadzony przez Caritas Diecezji Rzeszowskiej).

Na 25 powiatów w województwie podkarpackim, w przypadku 15 nie odnotowano zgłoszeń o potrzebie udzielenia schronienia matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży. Mimo braku potrzeb, samorzady te deklarują, iż w

sytuacji ich wystąpienia, są organizacyjnie przygotowane do niezwłocznego udzielenia specjalistycznej pomocy w ww. zakresie. W przypadku pozostałych 10 powiatów ustalono, iż we wskazanym okresie z takiego wsparcia skorzystało łącznie 24 kobiety i 46 dzieci. Wszystkie osoby, które zgłosiły taką potrzebę, zostały umieszczone w: specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy, mieszkaniach hostelowych funkcjonujących przy ośrodkach interwencji kryzysowej, domach dla samotnych matek i dzieci. Powiaty nie wskazywały na to, by występowały jakiegokolwiek trudności z realizacją ww. zadania, a w szczególności związane z dostępnością odpowiednich miejsc schronienia w placówkach udzielających wsparcia osobom doświadczającym przemocy.

Z uwagi na sporadycznie występujące potrzeby w zakresie zabezpieczenia schronienia matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży, i możliwość pełnego ich zaspokojenia w ramach posiadanych możliwości i zasobów, powiaty wskazują na brak ekonomicznych przesłanek potwierdzających zasadność ponoszenia kosztów utworzenia i utrzymywania domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

Wojewoda w ramach sprawowanego nadzoru dokonuje analiz danych i wniosków przedstawionych przez samorządy powiatowe w zakresie sposobu realizacji zadania określonego w art. 19 pkt 11 u.p.s. Będzie monitorowany sposób i efektywność realizacji zadania, również w kontekście sygnalizowanych potrzeb. Ponadto sposób realizacji zadań własnych powiatu w zakresie prowadzenia ośrodków wsparcia, w tym domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, jest przedmiotem prowadzonych kontroli w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej. W przypadku stwierdzenia niepełnej realizacji tych zadań będą wydawane odpowiednie zalecenia pokontrolne.

10. Województwo podlaskie

Na terenie województwa podlaskiego większość powiatów (14) i miast grodzkich (3) ma zawarte porozumienia z innymi organami lub podmiotami prowadzącymi domy dla matek.

Istnieje możliwość zapewnienia miejsc w hostelu dla osób znajdujących się w sytuacji kryzysowej, a także specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

Funkcjonuje 1 niepubliczny Dom Matki i Dziecka Nazaret w Supraślu.

Starostowie, którzy nie mają zabezpieczenia w tym zakresie, zadeklarowali, że w przypadku zaistnienia potrzeby udzielenia pomocy, będą podjęte działania w celu

realizacji zadania jakim jest zapewnienie schronienia na podstawie porozumień zawartych z innymi jednostkami samorządu terytorialnego lub organizacjami pozarządowymi.

Żaden z samorządów nie zgłosił zapotrzebowania na wsparcie finansowe na utworzenie nowych domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w roku 2021, w ramach działań określonych Programu „Za życiem”.

W Planie kontroli Wojewody na 2021 r., ujęto do kontroli kompleksowej dwie jednostki realizujące zadania powiatu.

11. Województwo pomorskie

Na terenie województwa pomorskiego funkcjonują 2 domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

W województwie pomorskim jest 16 powiatów i 4 miasta na prawach powiatu. W celu realizacji zadania 8 powiatów (bytowski, chojnicki, człuchowski, kartuski, wejherowski, kościerski, gdański ziemski i tczewski) zawarło porozumienia. Powiat sztumski, w porozumieniu z powiatami malborskim, nowodworskim i kwidzyńskim podjął działania w zakresie utworzenia domu. Powiat lęborski dysponuje hostelem dla kobiet i kobiet z dziećmi. Powiat słupski i starogardzki obecnie nie prowadzi i nie zleca prowadzenia tego typu placówek. Na terenie powiatów występuje małe zainteresowanie tą formą wsparcia, ale są w trakcie podpisywania porozumienia.

Miasta na prawach powiatu realizują zadanie w sposób dostosowany do zidentyfikowanych potrzeb i zabezpieczają wszelkie potrzeby matek z dziećmi i kobiet w ciąży dostosowując ofertę pomocy do indywidualnej sytuacji rodziny. Gdynia nie prowadzi i nie zleca realizacji tego zadania innym podmiotom, gdyż przyjęła zobowiązanie żeby wykorzystując intensywną pracę socjalną w środowisku nie dopuszczać do sytuacji związanych z kierowaniem osób do placówek. W sytuacjach kryzysowych zapewnia krótkoterminową opiekę w schronisku dostosowanym do potrzeb tej grupy osób, a docelowo zabezpiecza pobyt oraz konieczne wsparcie dla matek i dzieci oraz kobiet w ciąży w wynajętym przez gminę mieszkaniu. W Gdyni funkcjonuje również Specjalistyczny ośrodek wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie. Sopot nie prowadzi i nie zleca realizacji tego zadania innym podmiotom. Potrzeby kobiet będących w kryzysie zabezpiecza poprzez schronienie i pomoc realizowaną w mieszkaniach chronionych na miejscu. Słupsk w przypadku kryzysu osoby wymagające wsparcia umieszczane są w mieszkaniu chronionym treningowym lub mieszkaniu terapeutycznym.

Wojewoda prowadzi działania nadzorcze w celu zapewnienia właściwej realizacji wsparcia oferowanego samotnym matkom z dziećmi i kobietom w ciąży (cykl spotkań z przedstawicielami wszystkich gmin i powiatów, kontrole kompleksowe).

Standard podstawowych usług świadczonych przez domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz tryb kierowania i przyjmowania do nich określony w rozporządzeniu Ministra Polityki Społecznej z dnia 8 marca 2005 r. w sprawie domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży wymaga modyfikacji i dostosowania do obecnych potrzeb oraz wprowadzenia nowych rozwiązań w zakresie działalności tych placówek. Koszty funkcjonowania domów wynikające z rozporządzenia są bardzo wysokie i nawet bogate powiaty nie podejmują się tworzenia placówki z powodu możliwości niewykorzystywania wszystkich miejsc.

12. Województwo śląskie

W województwie śląskim na łączną liczbę 36 powiatów (19 miast na prawach powiatu oraz 17 powiatów ziemskich), funkcjonowało 6 domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w 4 miastach na prawach powiatu: Częstochowie, Gliwicach, Sosnowcu i Zabrzu oraz 1 powiecie ziemskim – raciborskim, a także w gminie Cieszyn.

Powiaty, na terenie których nie ma domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, mogą poprzez zawieranie umów i porozumień, korzystać z infrastruktury powiatów, które takie placówki posiadają, a ponadto wykorzystują zasoby istniejącej w województwie śląskim rozwiniętej infrastruktury innych placówek oferujących schronienie dla kobiet z dziećmi i kobiet w ciąży, w tym dotkniętych przemocą w rodzinie, w ramach 19 ośrodków interwencji kryzysowej, 3 specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. Ponadto infrastrukturę zapewniającą schronienie, w tym kobietom i kobietom z dziećmi doświadczającym przemocy domowej, uzupełniają ośrodki wsparcia.

Na podstawie programu „Za życiem” w 2019 r. w województwie śląskim utworzono 2 placówki: w Sosnowcu i Zabrzu. W 2021 r. chęć utworzenia nowej placówki zgłosiły 2 jednostki samorządu terytorialnego.

Wojewoda dokonuje corocznej analizy wykorzystania miejsc w placówkach przez osoby dotknięte przemocą w rodzinie, w tym kobiety i dzieci, dokonuje kontroli w zakresie realizacji zadań z u.p.s.

13. Województwo świętokrzyskie

W Kielcach funkcjonuje dom dla matek z dziećmi i kobiet w ciąży oraz punkt interwencyjno-konsultacyjny wraz z hostelem, co zabezpiecza potrzeby.

Powiaty z terenu woj. świętokrzyskiego podejmują starania w celu zabezpieczenia potrzeb, zarówno matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz osób znajdujących się w kryzysie, w takiej formie jaka odpowiada potrzebom i możliwościom danego samorządu. Matki z dziećmi i kobiety w ciąży będące ofiarami przemocy lub znajdujące się w innej sytuacji kryzysowej uzyskują wsparcie głównie w ośrodkach interwencji kryzysowej, specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie lub mieszkaniach.

- powiat buski, starachowicki, pińczowski – nie planuje tworzenia domu z uwagi na brak zapotrzebowania (posiada Ośrodek Interwencji Kryzysowej), jeżeli wystąpią w tym zakresie potrzeby gotowość zawarcia porozumienia)
- powiat jędrzejowski, ziemski kielecki, opatowski – mieszkania interwencyjne, chronione
- powiat kazimierski – w przypadku wystąpienia potrzeb powiat zawrze stosowne porozumienie,
- powiat konecki, skarżyski, włoszczowski – nie wykazano potrzeb dotyczących utworzenia domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży,
- powiat sandomierski, staszowski, ostrowiecki – zawarto porozumienie,

Trudności z realizacją zadania w formie prowadzenia domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, związane są głównie z ograniczonymi możliwościami finansowymi samorządów na realizację zadania w formie nowych inwestycji lub dostosowania dostępnej bazy lokalowej do standardów określonych przepisami prawa.

W ramach programu „Za życiem” o dofinansowanie na rok 2021 na utworzenie domu żaden powiat nie wnioskował.

Wojewoda w ramach kontroli funkcjonującego domu ustalił, iż placówka właściwie realizuje zadania. W ramach czynności nadzorczych Wojewoda sukcesywnie kieruje pisma do powiatów przypominające o obowiązku realizacji zadań obowiązkowych, stwarza możliwość skorzystania ze wsparcia finansowego, dokonuje kontroli w ramach planu.

14. Województwo warmińsko-mazurskie

Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego funkcjonują 4 domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży: m. Olsztyn (powiat grodzki), powiat kętrzyński, powiat ełcki oraz w Elblągu prowadzony przez Diecezję Elbląską,

Ponadto na terenie województwa warmińsko-mazurskiego znajduje się również Dom w Brąswaldzie prowadzony przez Caritas Archidiecezji Warmińskiej - jest obecnie przedmiotem ustaleń służb wojewody.

4 powiaty (bartoszycki, gołdapski, nowomiejski, węgorzewski) w drodze porozumienia, powierzyły realizację zadania. Pozostałe 13 powiatów nie realizowało zadania (braniewski, działdowski, elbląski, giżycki, iławski, lidzbarski, mrągowski, nidzicki, olecki, olsztyński, ostródzki, piski, szczycieński). 6 spośród wymienionych powiatów (działdowski, giżycki, mrągowski, ostródzki, piski, szczycieński) podjęło działania w celu podpisania stosownego porozumienia.

Podczas kontroli kompleksowych powiatowych centrów pomocy rodzinie, służby wojewody weryfikują sposób realizacji przez dany powiat spoczywających na nim zadań, w tym również zadania związanego z prowadzeniem powiatowych ośrodków wsparcia, w tym domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

Powiatom, które nie realizują ww. zadania wydawane są zalecenia pokontrolne obligujące do podjęcia działań w celu realizacji zadania.

Biorąc pod uwagę fakt, że na terenie województwa warmińsko-mazurskiego nie wszystkie powiaty realizują zadanie związane z prowadzeniem domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, kierowane są do nich pisma nadzorcze wskazujące na konieczność realizacji ww. zadania.

Służby wojewody przeprowadzają również kontrole kompleksowe w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, obejmujące swoim zakresem funkcjonowanie domu, jakość świadczonych usług, spełnianie standardów określonych w rozporządzeniu Ministra Polityki Społecznej oraz zgodność zatrudnienia kadry z wymaganymi kwalifikacjami.

Wojewoda nadal będzie podejmował działania zmierzające do realizacji przez powiaty zadania związanego z prowadzeniem domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

15. Województwo wielkopolskie

Na terenie województwa wielkopolskiego nie funkcjonuje dom dla matek z małoletnimi dziećmi.

Do Wojewody nie wpływały sygnały wskazujące na możliwość pozostawienia kobiety z małoletnimi dziećmi bądź kobiet w ciąży, bez udzielenia koniecznego wsparcia. Starostowie informowali wojewodę, iż pomoc matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży zapewniana jest głównie poprzez ośrodki interwencji kryzysowej.

Wojewoda wystosował apel do wszystkich Starostw w województwie wielkopolskim, z prośbą o realizację ustawowego obowiązku wynikającego z art. 19 pkt 11 u.p.s. Na ww. pismo odpowiedziały 3 powiaty wskazując, iż wsparcie udzielane jest kobietom w ciąży i matkom z małoletnimi dziećmi w innych placówkach, takich jak: ośrodek wsparcia, Piłskie Centrum Pomocy Bliźniemu MONAR-MARKOT, Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Pile. 1 z powiatów poinformował, iż planuje przeprowadzić diagnozę potrzeb na terenie powiatu w zakresie realizacji zadania określonego w art. 19 pkt 11 u.p.s.

Na skutek powyższego apelu, powiat jarociński w roku 2021 wystąpił z zapotrzebowaniem na dofinansowanie z budżetu państwa do utworzenia domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

16. Województwo zachodniopomorskie

Na terenie województwa zachodniopomorskiego działają 2 specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

W wyniku analizy dostępu, na terenie województwa zachodniopomorskiego, do placówek dedykowanym matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom, obowiązkowego zadania wynikającego z art. 19 pkt 11 u.p.s. nie realizują: powiat drawski, kamieński, pyrzycki, walecki.

W przypadku tych jednostek samorządu, w planie kontroli zewnętrznej Wojewody na 2021 r. ujęto kontrole kompleksowe w powiatowych centrach pomocy rodzinie. Przedmiotem planowanych kontroli jest realizacja przez powiat zadań własnych i zleconych z zakresu administracji rządowej określonych w u.p.s.

17 powiatów realizuje zadanie - zlecają wykonanie podmiotom, które prowadzą ośrodki wsparcia dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży na terenie województwa. Pomoc udzielana jest na podstawie przyjętych procedur oraz porozumień.

Ponadto powiaty zapewniają wsparcie w ośrodkach interwencji kryzysowej lub w ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

WNIOSKI

1. Przekazane przez Wojewodów informacje potwierdzają ustalenia NIK zawarte w Informacji o wynikach kontroli Nr 19/2020/P/19067/LBY „Wsparcie dla potrzebujących schronienia matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży”¹.
2. Nadal duża liczba powiatów nie prowadzi domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, tj. nie realizuje obowiązkowego zadania wynikającego z art. 19 pkt 11 u.p.s.
3. Istotne z punktu widzenia ustalenia przyczyn takiego stanu rzeczy pozostają przekazane przez Wojewodów informacje o barierach jakie napotykają samorządy powiatowe zobowiązane do organizowania domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, a także sugestie dokonania korekty przepisów prawa (fragmenty zostały wyboldowane).
4. Istotne także, wobec potwierdzanych przez Wojewodów uchybień, jest wzmocnienie możliwości nadzorczych Wojewody – kwestia ta wymaga analizy pod kątem zmiany prawa.
5. Proponuję przedstawienie ogólnych informacji o uzyskanych wyjaśnieniach i zgłaszanych postulatach Ministrowi Rodziny i Polityki Społecznej z prośbą o zajęcie stanowiska.

Opr. Agnieszka Jarzębska

¹ <https://www.nik.gov.pl/kontrole/P/19/067/>